

אם אדם רואה מאורות לוקים, כגון לבנה – צריך להתענות, שהרי בשביל חלום מתנה – מפני כל העולם לא כל שכן. וכן הנביא כשהיה רואה פורעניות היה מתפלל ואומר להם שישבו ויצומו (מתוך ספר חסידים רל).

פרק שלישי; דפים כט – ל

נו. א. לולב הגזול, מה טעם פסולו? ומה דינו בשאר ימות החג חוץ מהיום הראשון?
ב. ארבעת המינים הגדלים על קרקע גזולה, מה דינם למצוה? האם יש לחוש ללוקח המינים מקרקע הנכרי, שמא גזולה היא?

א. לולב הגזול פסול. לדברי רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל: דוקא ביום הראשון פסול, משום שנאמר לכם – משלכם. ולדברי רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, פסול אף בשאר הימים משום מצוה הבאה בעבירה. ואפילו לאחר יאוש בעלים (וכן דייקה סתמא דגמרא מלשון המשנה). [ובירושלמי אמרו שלכך פסול, שלא יעשה סניגורו קטיגורו. והוא תואם לטעם הבבלי. ע' מלחמות ה'].

א. לדעת שמואל (כהסבר רבא), משמע מרש"י (בד"ה קמ"ל) שאם נתיאשו הבעלים כשר אף ביום הראשון [וכדעת הסובר יאוש לבד – קונה].

וכן הוכיחו בתוס' (ד"ה הא) שאין לפסול משום 'מצוה הבאה בעבירה' אם קנה מקודם [יתכן אפילו ביו"ט עצמו] ביאוש או בשינוי. ומכל מקום צדדו שלענין ברכה יש לחוש אפילו לאחר יאוש מפני הזכרת שם שמים עליו.

ובשאר הימים כשר לשמואל אפילו קודם יאוש, שבמצוה דרבנן אינו חושש לפסול משום 'מצוה הבאה בעבירה' (עתוס' ד"ה מתוך).

ב. הרמב"ם (לולב ח, ט) והרז"ה פסקו שאין פסול אלא ביום טוב ראשון בלבד, שכן מפרש רב אשי את המשנה [ומכל מקום לענין ברכה כתבו אחרונים שאין לברך עליו אף לשיטה זו. נהר שלום ופרי מגדים].

והראב"ד הביא דעה הפוסלת משום מצוה הבאה בעבירה [שהלכה כרבי יוחנן כנגד שמואל, וכ"ש שאמרה ריו"ח משום רשב"י שהוא תנא. ר"ן]. וכן נראית דעת הר"ף. וכן דעת הרמב"ן והר"ן. וכן הובא בטור וברמ"א. ולדינא צריך עיון. הלכך אם נטלו, שוב לא יטול אחר בברכה משום ספק ברכות (פרי מגדים תרמט, מובא בשעה"צ אות כח).

ג. בד ערבה גזול שאין בו שוה פרוטה, אעפ"י שאינו יוצא בדיינים, הרי אינו של הגזולן והואיל והוא גזול – פסול (עפ"י תורי"ד מא:).

ד. מותר ליטול לולב של חברו בלא דעתו בשאר הימים, שנוח לו לאדם שיעשה מצוה בממונו. ולכתחילה ראוי להזהר לשאול רשות אם הוא נמצא במקום. ומכל מקום אסור להוציא למקום אחר אלא יטול באותו מקום. ואם יודע בחברו שהוא מקפיד, בכל אופן אסור ליטול שלא מדעתו. ולכל שבעת הימים אפשר שמקפיד ואסור (מובא במשנ"ב תרמט סקל"ד. יש אומרים שאעפ"י ששואל שלא מדעת גזולן הוא, אינו כגזול לענין 'מצוה הבאה בעבירה', ויוצא בו ידי חובתו. עפ"י אמרי בינה או"ח ז. וע' כתבי קה"י החדשים סי' קנא).

ה. לולב של הפקר, כגון שהגביהו על מנת שלא לזכות בו – אין יוצאים בו ידי חובה ביום הראשון שכתוב בו לכם (כן הוכיח הנצי"ב בשו"ת משיב דבר בסוף ח"ב מהתוס' לא. וע' בספר כפות תמרים שם).

יום טוב שני של גלויות; נחלקו הראשונים האם נוהגים בו פסולי היום הראשון, מאחר ואנו נוהגים בו דין 'ספק', או דינו כשאר הימים שהרי בקיאים אנו בקביעות החודש (ערמב"ם ח, ט ומ"מ; ריטב"א ורא"ש; ספר מהרי"ל הל' אתרוג. וע"ע בתשובתו קיב-קיג). וכתב הר"ן שאם אין לו אחרים נוטלים בלא ברכה (ע"ע בבאר שיטות הראשונים בשו"ת משיב דבר ח"א מא וברשימות שיעורי הגרי"ס). וכן הסכימו הפוסקים (ע' תרומת הדשן צה. ובספק פסול, נראה שאפשר לברך ביו"ט שני. כן משמע באג"מ ח"א קפו), ואפילו אפשר להשיג אחר על ידי טירחה, אין חייב לטרוח אחר הכשר (עפ"י אחרונים, משנ"ב תרמט סק"ב).

ב. מבואר בגמרא שנכרים שגזלו קרקע מישראל, הואיל וקרקע אינה נגזלת (שאינה קנויה לגזולן ביאוש אלא לעולם בחזקת בעליה היא. רש"י ותוס'), לפיכך הקוצץ הדס מקרקע זו אינו יוצא בו ידי חובתו [ואין כאן שינוי השם לקנותו, כי גם מקודם לכן קוראים לאנשים לאותו הדס 'הושענא' כמו בשעת מצוותם]. אולם אם קצץ ומכרם לאחר, אותו לוקח יוצא בהם, שלאחר שנתלשו מועיל היאוש עם שינוי רשות לקנותו (וגם לגביו אין זו מצוה הבאה בעבירה. עפ"י רש"י).

א. מרש"י (בד"ה וקרקע וד"ה בידן) משמע שאפשר אפילו אם יאוש לבד קונה, לא יצא בו התולש משום שנעשה גזולן בתלישתו, ומצוה הבאה בעבירה היא. וזה שלא כמו שכתב בדעת שמואל כנ"ל.

וצריך לחלק לפי זה בין יאוש כדי לשינוי השם, שמשמע בגמרא שמועיל השינוי לקנותו [עכ"פ לאחר יאוש] ולצאת בו (ע' מהרש"א; קהלות יעקב כא).

ב. פסול 'מצוה הבאה בעבירה', משמע מתוס' כאן שהוא מדאורייתא (וכן י"א בדעת הרמב"ם, עכ"פ בקרבן גזול. ע' שאגת אריה צו; אבי עזרי חמץ ו, ז). ולעיל (ט). תרצו התוס' שאינו אלא מדרבנן.

ג. יש מדייקים מלשון רש"י (ד"ה מ"ט) שאם היו גוזלים הקרקע מעכו"ם, היה הלולב כשר למצוה אף ביום הראשון שצריך 'לכם' (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א ריד). אך הכרעת הפוסקים שאין חילוק בדבר (ע' ראבי"ה; שו"ת הרשב"א תתנב; או"ז; רמ"א ומגן אברהם תרמט, א).

אמר רב הונא לאותם תגרים, כאשר לוקחים אתם הדס מנכרים, אל תגזו אתם אלא הם, מפני שיש לחוש בסתם עכו"ם לקרקע גזולה. לפיכך רק אם קצצום הם והביאו לכם, קניתם ביאוש ושינוי רשות.

אין חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל לענין זה (או"ז; רמ"א תרמט, א).

ודוקא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אם לקח ברשות הנכרי, ואף מברך עליהם – שמספק אין חוששים לקרקע גזולה (מגן אברהם, הובא במשנ"ב תרמט סק"י. וכן לענין סכך – תרלו סק"ד. וע"ע במש"כ שם בבאה"ל (ד"ה אלא) שנקט חזקה זו לקולא. וע' שער המלך הל' גזילה בשם הריב"ש, לדון זאת כודאי).

ויש אומרים שמן הדין אין צריך לחוש לקרקע גזולה כיום, ולא נאמר דין זה אלא בשעתו בבבל (עפ"י ט"ז תרסד סק"ו ובכורי יעקב שם סק"ד, והובא בבאה"ל תרלו, ג. וכבר כתב כן הסמ"ג עשה קלג בשם ספר התרומות, הובא בשעה"מ הל' גזילה פ"א סה"ב).

דפים כט – לא

נז. לולב היבש, מה דינו?